

7.30
7.20

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

NIZOMIY NOMIDAGI TOSHKENT
DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

M.R.Po'latxo'jaeva

Defektologiyaning klinik asoslari

O'quv qo'llanma

4-7534/2

Toshkent 2013

ANNOTATSIYA

Defektologiya – bakalavrlarni tayyorlashda tibbiy fanlar muhim ahamiyat kasb etadi. Bolalarda namoyon bo'lgan kamchiliklar, kasalliklar sabablarini bilish, tushunish uchun albatta tibbiyot fanlarini ham bilish zarur.

Shularni hisobga olgan holda defektologiyani bakalavriat yo'nalishi talabalari uchun "Defektologiyani klinik asoslari" o'quv qo'llanmasi tayyorlandi. Ushbu fan o'zida "Nutq, eshitish a'zolarining tuzilishi, faoliyati va patologiyasi", "Nevropatologiya asoslari", "Bolalar psixopatologiyasi", "Aqli zaif bolalar klinikasi" kabi fanlarni jamlagan.

АННОТАЦИЯ

Настоящий учебник предназначен для студентов дефектологического факультета педагогических вузов. Излагаемый материал по анатомии, физиологии, и патологии нервной системы мы рассматриваем как естественнонаучную основу специальной педагогики. Изучение его будет способствовать формированию мировоззрения у молодых педагогов и вооружит их специальными знаниями для построения действенного педагогического процесса, направленного на преодоление дефектов развития.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2012 yil 26 dekabrda 507-sonli buyrug'iga asosan nashrga ruxsat berildi.

MUNDARIJA

I BO'LIM.	Kirish.....	6
	NEVROPATOLOGIYA.....	
	Nevrologiya fani tarixi. Qadimgi zamon nevrologiyasi.....	7
	Qadimgi Misr nevrologiyasi.....	
	Qadimgi Hindiston nevrologiyasi.....	
	Qadimgi Xitoy nevrologiyasi.....	8
	Qadimgi Yunon nevrologiyasi.....	9
	O'rta asr nevrologiyasi.....	11
	Rossiya nevrologiyasi. O'zbekiston nevrologiya.....	15
	Nerv to'qimasi.....	19
	Embriogenez patologiyasi. Asab sistemasining anatomiyasi (periferik nerv sistemasi).....	22
	Vegetativ nerv sistemasi.....	23
	Markaziy nerv sistemasi.....	24
	Bosh miya.....	25
	Bosh miya topografiyasi.....	29
	Keyingi yoki katta miya.....	32
	Miya qismlari.....	33
	Ensa qismi.....	34
	Po'stloq osti tugunlari.....	35
	Keyingi miya patologiyasi.....	36
	Oraliq miya. Ko'rish do'ngligi (talamus).....	37
	Ichki sekretsiya bezlari. Orqa miya patologiyasi.....	38
	O'rta miya.....	39
	Ortki miya. Uzunchoq miya.....	40
	Miyacha.....	41
	Bosh miya pardalari. Orqa miya.....	42
	Orqa miya patologiyasi. Embriogenez patologiyasi.....	44
	Anomal rivojlanishning asosiy sabablari.....	45
	Modda almashinuvining nasliyligi.....	46
	Bosh miya nervlari.....	47
	Bosh miya nervlarining tuzilishi, funksiyasi, shikastlanish alomatlari va ularni tekshirish usullari.....	48
	Ko'rish o'tkirligi. O'rish maydonini tekshirish.....	50
	Ko'z chuqurligini tekshirish.....	52
	Bosh va orqa miyaning o'tkazuvchi yo'llari.....	59
	Harakat sistemasi patologiyasi.....	61
	Birinchi nevron funksiyasi.....	64
	Gipertoniya. Markaziy nerv sistemasining asosiy buzilishlari.....	65
	Bolalar serebral falaji.....	67
	Sensor buzilishi.....	70
	Ko'rish faoliyatining buzilishlari va sabablari.....	72

Zaif ko'radigan bolalar.....	73
Eshitish funksiyasining buzilishlari. Bosh miya yuqori po'stlogining funksiyasi va patologiyasi.....	74
Nerv sistemasining yuqumli kasalliklari.....	85
Meningit.....	86
Epidemic ensefalit.....	88
Infektsion ensefalit.....	90
Poliomielit.....	91
Xoreya.....	94
Bosh miyaning qon tomir buzilishlari.....	95
Bosh miya jarohatlarining asoratlari.....	97
Aqli zaif bolalar.....	100
Travmatik tutqanoqli bolalar.....	101
Epilepsiya.....	102
Muskul va asab tizimining surunkali zo'rayib boruvchi kasalliklari.....	107
Miopatiya (mushak distrofiyasi).....	108
I I BO'LIM. LOR PATOLOGIYA	
Eshitish organlarining anatomiyasi, fiziologiyasi va patologiyadagi ko'rinishlari.....	114
Quloqning klinik anatomiyasi.....	
Eshituv a'zosi faoliyati.....	121
Eshituv a'zosi rivojlanishining buzilishi.....	123
Otoskleroz.....	128
Mener kasalligi (fransuz olimi Proster Mener). Timponogen labirintit.....	129
Shovqindan zararlanish. Havo kontuziyasi.....	130
Bolalarda uchraydigan eshitish faoliyatining turg'un pasayishi. Eshitish analizatorining patologiyasi.....	131
Zaif eshituvchanlik etiologiyasi va klinikasi.....	135
faoliyatini tekshirish usullari.....	
Eshitishda nuqsone bo'lgan bolalardagi jismoniy kamchiliklar.....	143
Bolalar nutqining rivojlanishida ko'rish va eshitishning ahamiyati.....	146
Nutq a'zolarining tuzilishi, fiziologiyasi va patologiyasidagi ko'rinishlari.....	147
Markaziy nutq apparati. Burun. Lablar. Lunjlar. Tishlar...	148
Qattiq va yumshoq tanglay.....	149
Til. Xalqum.....	150
Nutq sistemasining fiziologiyasi vazifalari. Markaziy nutq bo'limining vazifasi.....	153
Periferik nutq apparatining vazifasi.....	154
Artikulyatsion bo'lim. Nutq sistemasi kasalliklarining etiologiyasi va klinik ko'rinishlari.....	156

Periferik nutq apparatining patologiyasi. Tanglay kasalliklari. Jag' va tishlarda uchraydigan nuqsonlar.....	157
Mushak nervlanishining buzilishi.....	158
Og'iz bo'shlig'ining kasalliklari. Lab va tanglayda uchraydigan nuqsonlar. Burun katagining bitib ketishi yoki torayishi.....	159
Xiqildoqni rivojlanish nuqsoni. Xalqumda paydo bo'ladigan chandiqlar.....	160
O'tkir laringit. Burmalar osti laringiti.....	161
O'tkir tumor. Burundagi polioplalar.....	162
Manqalik. Ochiq va berk manqalik.....	163
III BO'LIM. PSIXOPATOLOGIYA.....	166
Kirish. Psixopatologiya faniga tushuncha.....	166
Ruhiy kasallikning sabablari.....	167
Asosiy psixopatologik simptomlar.....	168
Idrok etishning buzilishi. Eshitish galyutsinasiyasi.giperesteziya.....	169
Gipesteziya. Psixosensor buzilishi.....	170
Metamorfopsiyalar. Illyziyalar. Tana tuzilishining buzilishlari.....	170
Depersonalizatsiya. Depsalizatsiya. Fikrlash.....	171
Xotiraning buzilishi.....	172
Ogning buzilishi.....	173
Ruhiy kasalliklarning asosiy psixopatologik sindromlari. Nevrotik va isteirk sindrom.....	178
Iloxondrik sindrom. Psixopotiya sindromi.....	179
Aferektiv sindrom. Depressiv singrom.....	180
Gallyutsinator – vasvasa singromi.....	181
Sensor avtomatizm. Motor harakat buzilishining sindromlari.....	182
Katotonik sindrom.....	183
Ong buzilish sindromi. Garanglik – ongning sezilarli darajada buzilishi	185
Solor – ong buzilishi. Koma – ongning to'la yo'qolishi....	186
Kar-soqov sindromi.....	190
Shizofreniya.....	191
Autism.....	192
Katotonik shakl	194
Yosh bolalarda shizofeniya.....	196
Turli patologiyalardagi ruhiy buzilishlar.....	197
Gripp.....	198
Orttirilgan immunitet tanqisligi sindromi (OITS).....	199
Bosh miya qon-tomir kasalliklarida uchraydigan ruhiy buzilishlar.....	201
Ruhiy kasalliklarda bemorlarni tekshirish usullari.....	203

VI BO'LIM. AQLI ZAIF BOLALAR KLINIKASI.....	207
Rossiyada revolyutsiyagacha aqli zaiflikni o'rganish.....	209
Sovet davrida oligofrenani o'rganish.....	211
Oligofrenaning rivojlanishini o'rganishning zamonaviy bosqichi.....	212
Oligofrenaning etiologiyasi.....	214
Oligofrenada anotomo-fiziologik buzilishlar.....	218
Miya morfologiyasining xususiyatlari.....	219
Miyaning fiziologik faoliyatining o'ziga xos xususiyati....	220
Oligofrenani tasniflash.....	222
Aqli zaiflikning klinik shakllari.....	229
Mikrotsefaliya.....	229
Xromosoma buzilishlari.....	232
Nasliy genezda modda almashinuvi buzilishiga bog'liq bo'lgan enzimotatik buzilishiga bog'liq bo'lgan enzimotatik aqli zaiflik shakllari.....	233
Oligofreniyaning dizostozik va kseroderimik shakllari...	236
Infeksion oligofreniya.....	238
Oligofreniyaning rubeolvar turi.....	239
Tug'ma sifilisdagi oligofreniya.....	240
Gidrocefaliya.....	242
Travmatik oligofreniyaning kelib chiqish.....	244
Endokrin sistemasi buzilishlaridagi oligofreniya.....	246
Amovratik aqli zaiflik.....	250
Tay-saks kasalligi (eng kichik yoshdagi amovratik zaiflik).....	251
Gidrolizmda aqli zaiflik alomatlari.....	252
Ruhiy rivojlanishi susaygan bolalar va differensial diagnostika masalalari.....	253

СОДЕРЖАНИЕ

	Предисловие.....	6
РАЗДЕЛ 1.	НЕВРОПАТОЛОГИЯ.....	7
	Невропатология как наука.....	8
	Краткие сведения по истории невропатологии.....	9
	Нервная клетка нервное волокно глия.....	11
	Патология эмбриогенеза.....	15
	Общий обзор центральной нервной системы и системы желез внутренней секреции.....	19
	Головной мозг.....	22
	Конечный мозг.....	23
	Межполушарный мозг.....	24
	Средний мозг.....	25
	Задний мозг.....	29
	Ретикулярная формация.....	32
	Спинальный мозг.....	33
	Проводящие пути головного и спинного мозга и черепно – мозговые нервы.....	34
	Патология нервной системы.....	35
	Причины нервных заболеваний и основные формы поражений нервной системы.....	36
	Расстройства двигательных функций.....	37
	Расстройства зрительных функций.....	38
	Расстройства слуховых функций.....	39
	Расстройства речи.....	40
	Болезни нервной системы.....	41
	Инфекционные заболевания нервной системы.....	42
	Сосудистые расстройства головного мозга.....	44
	Травмы головного мозга.....	45
	Эпилепсия.....	46
	Хронические прогрессирующие заболевания мышечной и нервной системы.....	47
РАЗДЕЛ 2.	ЛОРПАТОЛОГИЯ.....	48
	Анатомические расположения слухового анализатора.....	50
	Слуховая функция.....	52
	Функция вестибулярного анализатора.....	59
	Основные этапы развития слуха у детей.....	61
	Заболевания слухового анализатора.....	64
	Методы исследования слуха.....	65
	Анатомия и физиология речевого анализатора.....	67
	Методы исследования речевого анализатора.....	70
	Патология речи.....	72
	Периферические нарушения речи.....	73
	Центральные нарушения речи.....	74
РАЗДЕЛ 3.	ПСИХОПАТОЛОГИЯ.....	85

Основные этапы развития учения о психопатологии детского возраста.....	86
Основные психопатологические симптомы.....	88
Основные психопатологические синдромы при психических заболеваниях.....	90
Психические нарушения при соматических нарушениях.....	91
Психические нарушения при нейроинфекциях.....	94
Психические нарушения при травмах головного мозга.....	95
РАЗДЕЛ 4. Клиника олигофрении.....	97
Основные этапы развития учения о слабоумии.....	100
Этиология олигофрении.....	101
Анатомо-физиологические нарушения при олигофрении.....	102
Клинико-педагогическая характеристика олигофрении.....	107
Клинические формы олигофрении.....	108
Микроцефалия.....	222
Хромосомные заболевания.....	229
Энзимопатические формы олигофрении.....	232
Гемолитические формы олигофрении.....	233
Олигофрения инфекционного происхождения.....	236
Олигофрения при гидроцефалии.....	238
Олигофрении травматического происхождения.....	239
Олигофрения на почве поражения эндокринной системы.....	240
Приобретенные слабоумие. Деменция.....	242
Дети задержанным темпом психического развития...	244

KIRISH

Nerv sistemasi patologiyasi haqidagi ushbu qo'llanma defektolog talabalar, pedagoglar hamda ruhiy jihatdan nosog'lom bolalar bilan shug'ullanayotganlar uchun mo'ljallangan.

Miya tuzilishi va uning faoliyati ruhiy jarayonlarning tub mohiyati nafaqat yosh avlodni tarbiyalab kelayotgan pedagoglar, balki keng jamiyatchilikni ham qiziqtirib keladi. Bu sohadagi bilim ayniqsa ruhiy jihatdan nosog'lom bolalarni tarbiyalash va o'qitish bilan shug'ullanayotgan maxsus pedagoglar uchun juda ahamiyatlidir.

Anatomiya, fiziologiya, nerv sistemasi patologiyasi haqida keltirilayotgan ma'lumotlar maxsus pedagogikaning asosini tashkil yetadi. Bu sohani o'rganish yosh pedagog tarbiyachilarni maxsus bilimlar asosida o'sib kelayotgan bolalarning har turli nuqsonlarni bartaraf qilishda amaliy malakalarni shakllantiradi.

Imkoniyati cheklangan bolalarni tarbiyalash va ularga bilim berishda faqatgina tibbiy adabiyotlardan foydalanish ko'p hollarda samarali emasligi, nevropatologiya darsliklari pedagoglar uchun bir muncha murakkabligi yetarli darajada pedagogik faoliyat uchun moslashtirilmaganligi sababli ushbu qo'llanmadan foydalanishni lozim topdik. Bu qo'llanma tibbiyot fanini o'zlashtirish borasida orttirilgan pedagogik tajribalar, mohir pedagog va shifokorlar ish usullari, S.S.Lyapidevskiy, N.M.Majidov, S.Dadamuhamedov, N.I.Xujaeva, A.U.Shoyusupova, M.M.Asadullaeva, S.N.Aslanova, V.Rahmanova, L.R.Mo'minova, M.Yu.Ayupova kabi olimlar tavsiyanomalari asosida yozildi.

Ushbu qo'llanmaning «Tibbiyot va maxsus pedagogika» bobida tibbiyotning ba'zi sohalariga defektolog pedagoglar e'tiborini qo'proq jalb qilishga urinib ko'rdik.

«Nerv sistemasi fiziologiya» bobida esa oliy nerv sistemasi faoliyati haqida yoritiladi. Pedagoglar faoliyatida uchrab turadigan bolalar nerv kasalliklari ham o'rin olgan. Ba'zi kasalliklarni klinik holati o'rganilib, ularni davolash usullari «Davolash va pedagogik tadbirlar» boblarida yoritiladi. Nerv kasalligiga uchragan bolalar tarbiyasini xususiyatlari haqida muhokama yuritiladi.

I BO'LIM

NEVROPATOLOGIYA

Nevropatologiya fani – inson nerv sistemasi faoliyatini buzilishi sabablari va ana shu buzilishlarni oldini olish, davolash usullarini tadqiqot qilish haqidagi fandir.

NEVROLOGIYA TARIXI

Qadimgi zamon nevrologiyasi

Nerv sistemasi, uning tuzilishi, kasalliklari va ularni davolash haqidagi dastlabki ma'lumotlar quldorlik tuzimi davrining tibbiy manbalarida uchraydi. Bu ma'lumotlarda nerv kasalliklarining tashqi belgilari yemperik tarzda tasvirlangan. Quyida keltirilgan nevrologiya tarixi bo'yicha ma'lumotlar qadimgi Misr, Yunoniston, Rim imperiyasi, arab tabobati, O'rta asr uyg'onish davrlarini hamda hozirgi zamon tabobatlarini o'z ichiga oladi.

Qadimgi misr nevrologiyasi

Misrlik koxinlar tabib sifatida tan olingan edilar. Ular nerv sistemasining ba'zi kasalliklari, masalan, bosh miya chanog'i jarohatlari, miya shikastlanishi bilan bog'liq bo'lgan falajlar, yuz nervining falaji va boshqalar haqida bilishar edi. Gerodotning ta'kidlashicha (eramizdan avvalgi V asr), Misrda ayrim tabiblar faqat ko'zni, ayrimlari – boshni, uchinchilari – tishlarni, to'rtinchilari – qorin kasalliklarini davolashar, beshinchilari esa, ayrim ichki a'zolari davolashga ixtisoslashgan edilar.

Qadimgi Hindiston nevrologiyasi

Qadimgi Hind tabiblarining nerv sistemasiga doir ma'lumotlari Sushrutaning «Ayur-Veda» kitobida keltirilgan. Ba'zi tadqiqotchilar bu kitobni eramizdan oldingi VI asrda yozilgan deb taxmin qilishsa, boshqalari bu asar IX-III asrlarga mansub deb uqtiradilar.

«Ayur-Veda»da yozilishicha, odamda 24 ta nerv va 9 ta sezgi a'zolari bor.

Sushrutaning aytishiga ko'ra, kindik asosiy hayot manbaidir, barcha nerv va tomirlar kindikdan boshlanar ekan.

Hind shifokorlari sog'liqning asosiy ko'rsatkichlari deb quyidagilarni: aql-xushning tiniqligi, sezgi a'zolarining normal faoliyati, organik suyuqliklar nisbatining

barobarligi, organizm chiqindilarining to'g'ri ajralishi hamda hayotiy funksiyalarning normal holatini hisoblaydilar.

Mana shulardan birortasining zararlanishi kasallik paydo bo'lishiga olib keladi. Sushruta nerv kasalliklariga quyidagilarni: hushdan ketib yiqilish, apopleksiya, oftob urishi, tutqanoq va boshqalarni kiritadi.

«Ayur-Veda»da tutqanoq irsiy kasallik hisoblanadi.

Hindistonda eramizdan VIII asr ilgari tutqanoqqa duchor bo'lgan qizlarga turmush qurish man qilinganligi haqida qonun chiqarilgan.

Nerv kasalliklarini davolashda go'sht, o'simliklar, sut va boshqalar tavsiya etilgan. Bulardan tashqari qustiruvchi, surgi, terlatadigan dorilar, vannalar, zuluk solish kabilar qo'llanilgan.

Qadimgi Xitoy nevrologiyasi

Bizgacha yetib kelgan «Ichki a'zolar haqida traktat» da (eramizdan oldingi III-II asrlar) va «Mo'jizalar kitobi»da bosh miya funksiyasi va uning tuzilishi to'g'risidagi Xitoy tabiblarining tasavvurlari haqiqatdan ancha yiroq edi. Ammo «Oddiy masalalar» da yozilishicha. bosh – zehn va aql joylashgan maqondir. Eramizdan oldingi III asrda Van Sin Jen yozgan traktatning «bosh miya to'g'risidagi» bobida «ziyraqlik va xotira qalbda emas, balki boshda» deyilgan.

Xitoy tabiblari kishi shaxsiyatini anglashda unda sodir bo'ladigan hissiyotlarni g'am-g'ussa, g'azab, quvonch, sevish, kabilarga katta o'rin ajratganlar. Ularga falaj, tutqanoq, bosh og'rig'i kabi nerv sistemasi kasalliklari ma'lum edi. Nerv kasalliklarini davolashda «Chjen Szyu terapiya» (nina sanchib va kuydirib davolash) usulini qo'llaganlar. Bular haqida dastlabki ma'lumotlar eramizdan oldingi VI asrga borib taqaladi.

Xitoy tabiblari qustiruvchi dorilar, surgidan keng foydalanganlar. Ayniqsa, parhezga va badanni toza tutishga katta ahamiyat berganlar.

Tutqanoq kasalligini davolashda fil tishidan foydalanganlar. Nervlarni mustahkamlash uchun esa tuya go'shti iste'mol qilish tavsiya etilgan.

Ayniqsa organizmni tetiklantirish, unga kuch-quvvat berish uchun Xitoy tabiblari xalq tabobatining sinovdan o'tgan dori-darmonlari – jenshen va pantalar

(kiyikning yangi o'sib chiqqan shoxlari)dan foydalanishgan. Bu dorilar hozirgi zamon tibbiyotida ham keng qo'llanilmoqda.

Nerv kasalliklarini massaj va badantarbiya bilan davolash o'sha davrdayoq tavsiya qilingan.

Qadimgi Yunon nevrologiyasi

Buqrot (Gippokrat). Tibbiyotning otasi bo'lmish buyuk Buqrot eramizgacha bo'lgan 460-377 yillarda yashagan. Kos tibbiy maktabining tanikli vrachlari – uning o'g'illari Fessal va Draqon, kuyovi Polibl, Appoloni, Deksipp va Traskagorlar Buqrotning shogirdlari bo'lishgan.

Buqrotning bizgacha 59 qismdan iborat asarlar to'plami yetib kelgan.

Buqrotning fikricha, bosh miya bezlar turkumiga kiradi, u ikki yarim shardan iborat bo'lib, ular o'zaro komissura va miya chandig'i yordamida bog'langan. Bosh miya ikkita parda bilan o'ralib turadi: tashqi – qattiq parda, ichki miyaga tegib turuvchi – yumshoq, pardadir. Orqa miya esa bosh miyadan paydo bo'lib, uning ham o'z pardalari bor. Buqrot kiritgan «araxnoidal» parda termini hozirgacha qo'llaniladi. Buqrotga eshituv nervi, uch tarmog'ili, sayyor nervlar, tirsak va qovurg'alararo nervlar, yelka chigali, qo'ymich nervi kabilar ma'lum edi. Bosh miya odamzod uchun eng buyuk kuch hisoblanadi. Ko'z, quloq, qo'l va oyoqlar miya buyrug'i asosida ishlaydi.

Buqrot fikricha, bosh og'rig'i bosh miyada paydo bo'lgan quyqa tufayli vujudga keladi. U bosh miya qizib ketganda, zah o'tganda, tumov bo'lganda, quloq og'riganda va sharob ichganda paydo bo'ladi. Shuningdek, ko'z migreni ham Buqrot qalamiga mansub.

Buqrotning ko'p ta'limotlari hozirgi zamon klinikasi va davolash usullari nuqtai nazaridan sodda ko'rinsa-da, lekin uning bemorlardagi kuzatuvlari qiziqarlidir.

U nerv kasalliklari qatoriga quyidagilarni: bosh og'rig'i, bosh aylanishi, bosh miyaga qon quyilishi, paraplegiya, letargiya, isteriya, har xil turdagi falajlar, mushak tortishishlari, orqa miya zaxmi, bosh miya va orqa miya jarohatlari kabilarni kiritgan.

Bundan tashqari, Buqrot bosh miyaning yarmi zararlanganda qarama-qarshi tomondagi oyoq-qo'llar falaj bo'lib qolishini bilgan. Agar jarohat miyaning chap

Zokirjon Admin bilan

+99891-328-88-38 nomerga murojaat qilishingiz jek567 izlab telegramga yozishingiz yoki shu nomerdagi telegram orqali bog'lanishingiz so'raladi.

Telegramda murojaatingizga o'z vaqtida javob beriladi

Defektologining klinik asoslari kitobini to'liq holda olish uchun telegramdan yozing.

Telegram kanalimiz:

@maktabgacha_tt

To'lov uchun: 9860230104973329

Plastik egasi Nabiyev Zokirjon

DIQQAT!!!

Sizga bu **OMONAT** qilib beriladi.
To'liq holda olganingizdan so'ng:
Faqat o'zingiz uchun foydalaning.
Hech kimga bermang hattoki eng yaqin insoningizga ham.
Internet orqali veb-saytlarga joylamang.
Kanal va gruppalarga tarqatmang.

**OMONATGA
HIYONAT QILMANG.**